

певні ознаки кризових. Причиною цього є правовий нігілізм, непошана до моралі.

Вважаємо, що одним зі способів покращення ситуації в країні є звернення до тих начал, які були закладені давним-давно провидінням Божим у Законі Божому (Десяти Заповідях), згодом самим Ісусом Христом в нагріній проповіді, в церковному переданні, викладені Святими Отцями у їх творіннях.

Як у Слові Божому, так і у праві виражаються всі сфери життя суспільства. Досвід Церкви у врегулюванні цих питань може стати поштовхом у покращенні правової системи України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту. Переклад Патріарха Філарета (Денисенка) за Біблією російською мовою. - К.: Видання КП УПЦ КП, 2007.- 1416 с.
2. Катехизис - Митрополит Филарет Дроздов (краткий) посилання на джерело: http://www.pagez.ru/philaret/nasl_074.php
3. Канонічне право: [навч.посіб.]/С.С. Сливка. – К.:Атіка, 2013. –232 с.
4. Книга правил святих апостолів, Вселенських помісних соборів і Святих Отців / Переклад: Чокалюк С.М.; Редактор: Пухальська Н.Я. К.: Преса України 2008. – 368 с.
5. Лазор Л. И. Каноническое право: [учебник]/Л.И. Лазор, В.В. Лазор, И.И.Шамшина. – 1-е изд. – Луганск: Из-во ООО «Виртуальная реальность», 2010. – 567с.
6. Олег Давыденков. Догматическое богословие. Курс Лекций. Москва: Свято-Тихоновский Богословский Институт, 1997. Режим доступа: http://azbyka.ru/vera_i_neverie/o_boge2/davydenkov_dogmaticheskoe_bogoslovie_01-all.shtml
7. Св. Кипріан Карфагенський. «Про єдність Церкви».Режим доступу: <http://orthodox.org.ua/en/comment/reply/1654>
8. Св. Іриней Ліонський. «Проти ересей». Книга 3. гл. XXIV. http://mystudies.narod.ru/library/i/irenaeus/adv_haer.htm
9. Вікісловник, режим доступу: <http://uk.wiktionary.org/>

УДК 341.1/.8 + 34(3/9)

Андрєєнко О.Л., аспірант ЛьвДУВС

Примусові заходи у порядку самодопомоги та захист прав людини: історико-правовий аспект

У статті досліджуються правові підстави застосування примусових заходів у порядку самодопомоги під кутом захисту прав людини як в теоретичній, так і в практичній площині з позицій діючого у певний історичний час міжнародного права. Зокрема, розглядається аргумент щодо можливого існування права на гуманітарну інтервенцію як різновиду силової самодопомоги у старому міжнародному праві, що базувалося на міжнародній звичаєвій нормі та збереглося після прийняття Статуту ООН. Відтак, з приводу зазначеної проблематики автор дійшов висновку, що право на гуманітарну інтервенцію дійсно входило у систему заходів колишньої самодопомоги, проте у формі права на здійснення колективних примусових заходів, втім аж ніяк не одноосібних. У підсумку автор підтверджує положення щодо протиправності здійснення односторонньої неавторизованої гуманітарної інтервенції у порядку самодопомоги, тобто без уповноваження РБ ООН, з погляду сучасного міжнародного права.

Ключові слова: самодопомога, права людини, захист прав людини, гуманітарна інтервенція, мінімальний гуманітарний стандарт, інститут крайньої необхідності.

В статье исследуются правовые основания применения принудительных мер в порядке самопомощи под углом защиты прав человека как в теоретической, так и в практической плоскости с позиций действующего в определенное историческое время международного права. В частности, рассматривается аргумент относительно возможного существования права на гуманитарную интервенцию как разновидности силовой самопомощи в старом международном праве, которое базировалось на международной обычной норме и сохранилось после принятия Устава ООН. Однако, по поводу указанной проблематике автор пришел к выводу, что право на гуманитарную интервенцию действительно входило в систему мер прежней самопомощи, но только в форме права на осуществление коллективных принудительных мер, впрочем отнюдь не индивидуальных. В итоге автор подтверждает положение о противоправности осуществления односторонней неавторизованной гуманитарной интервенции в порядке самопомощи, т.е. без полномочий СБ ООН с точки зрения современного международного права.

Ключевые слова: самопомощь, права человека, защита прав человека, гуманитарная интервенция, минимальный гуманитарный стандарт, институт крайней необходимости.

This article examines the legal basis for the use of coercive measures in order self-help in a context of human right in theoretical so in practical terms in accordance with position of international law in a concrete historical period. In particular discusses the argument concerning the possible existence of a right to humanitarian intervention in the manner of self-help in the old international law based on the international customary norms and survived after the adoption of the UN Charter. However, on the said issue author concludes that the right to humanitarian intervention really was part of the old system of self-help measures but in the form of rights to collective enforcement measures. In the end, the author confirms the illegality regarding the implementation of unauthorized unilateral humanitarian intervention in order of self-help, ie without UN Security Council authorization in terms of international law.

Keywords: Self-help, human rights, human rights, humanitarian intervention, the minimum humanitarian standards, institute emergency.

Постановка проблеми. Самодопомога є зручним збиральним поняттям, що об'єктивно охоплює систему індивідуальних заходів примусу, котра притаманна кожному історичному етапу розвитку міжнародного права [1, с. 800].

З погляду сучасного міжнародного права юридичну сутність поняття самодопомоги становить комплекс заходів примусу, що здійснюється окремою державою з метою відновлення порушених деліктом її суб'єктивних прав. Передусім, об'єктом захисту самодопомоги є суттєві інтереси держав у сфері національної безпеки, зокрема у війсьній та економічних областях, а також захист прав і свобод людини.

Міжнародно-правовий аспект щодо захисту прав та свобод людини у порядку самодопомоги виникає у таких випадках. По-перше: права та свободи людини порушуються настільки масово та грубо, що шокують свідомість людства (приміром, як у Кампучії, Руанді) та дають підстави для правової кваліфікації такої ситуації у державі як геноциду, апартеїду, масового і грубого порушення прав людини, державнийого тероризму. По-друге: на території певної держави під час громадянської війни чи захоплення заручників терористами тощо виникає ситуація, що загрожує життю та здоров'ю людей, тому постає об'єктивна необхідність з боку країни громадянства направити туди у порядку самодопомоги свої збройні сили з метою порятунку власних громадян за кордоном.

У першому випадку порушується мінімальний гуманітарний стандарт до якого входять універсальні, загальновизнані норми з прав людини відображені в імперативних нормах міжнародного права, що мають характер erga omnes. Відтак, постає питання щодо правомірності застосування окремою державою чи групою держав права на гуманітарну інтервенцію як силового заходу самодопомоги, тобто без мандату РБ ООН на підставах порушення спільного інтересу усіх членів міжнародного співтовариства. В іншому: об'єктом самодопомоги є держава, в якій порушення прав людини не характеризуються такою

інтенсивністю і масштабами як у першому випадку, тому можна вести мову лише про межі та особливості застосування збройної сили під час проведення рятувальних акцій власних громадян за кордоном у порядку самопомоги, оскільки мають дещо інший характер, ніж гуманітарні інтервенції.

Отож **метою дослідження** є критичний аналіз міжнародно-правових аспектів щодо правових підстав здійснення примусових заходів у порядку самопомоги під кутом захисту прав людини з позицій діючого у певний історичний час міжнародного права. У підсумку особливий інтерес становить існування правових підстав для застосування збройної сили у системі примусових заходів самопомоги внаслідок порушень прав людини з погляду сучасного міжнародного.

Стан дослідження. Теоретичною основою дослідження стали загально-теоретичні та спеціальні праці, як вітчизняних представників міжнародно-правової науки (радянських та українських), зокрема В.А. Валиленка, В.А. Карташкіна, Г.В. Шармазанашвілі, Е.І. Скакунова, І.Д. Левіна, Д. Б. Левіна, Б.Г. Бігуаа, І.І. Лукашука, Г. І. Тункіна, М. О. Ушакова, С. В. Черніченко С.Д. Гольцова, В.І. Мотиля, О.О. Мережка та ін., так і зарубіжних вчених: Д. Анцилотті, Л. Броунлі, Х. Кельзена, Л. Оппенгейма, А. Фердросса та ін.

Виклад основних положень. Поняття примусу у міжнародному праві тісно пов'язане з поняттям сили. Застосування сили у міждержавних відносинах завжди проявляється у формі насильницьких заходів, які залежно від обставин можуть мати правомірний або неправомірний характер. Лише дозволене нормами міжнародного права застосування сили є примусом у юридичному сенсі [2, с. 5-6]. Проте застосування сили у формі насильницьких заходів завжди зачіпає права і свободи багатьох людей навіть у тих випадках, якщо такі акції є легітимними з юридичного погляду.

Вочевидь інститут самопомоги є одним з найдавніших, відомих у наш час, комплексних інститутів міжнародного права щодо права міжнародної безпеки та права державної (національної) безпеки [3, с. 8]. Становлення інституту самопомоги відбувалося ще у міжнародному праві Стародавнього світу. Характерні ознаки індивідуальної та колективної самопомоги та фактична міжнародна практика, свідчать про існування цього інституту у міжнародному праві вказаного періоду, незважаючи на відсутність терміну «самопомога» у державно-правових теоріях стародавності.

Власне, термін «самопомога» (анг. — self-help; фр. — d'auto-aide) з'явився відносно нещодавно у роботах Блюнчлі, А. Гефтера, Рів'є у другій половині ХІХ сторіччя. Зазначені автори під самопомогою розуміли «недружні» засоби вирішення міжнародних спорів, тобто «насильницькі» способи врегулювання міжнародних протиріч, а саме: реторсії, репресалії, мирні блокади, інтервенцію та війну [4, с. 17]. Практично у всіх перелічених випадках, за винятком випадків здійснення реторсій, держава могла в будь-який зручний для неї момент застосувати збройну силу, тобто розпочати військові дії. Отож, у міжнародно-правовій літературі і практиці того часу, простежувалася тенденція розглядати як примусові заходи у порядку самопомоги практично будь-які насильницькі дії, здійснення яких виправдовувалося посиленнями на самозбереження та крайню необхідність, котрі у юридичному контексті охоплювалися поняттям «самооборона по загальному міжнародному праву».

З погляду класичного міжнародного права будь-яке питання, що зачіпало суверенні права держави, її інтереси, а також інтереси її підданих (громадян), можна було вирішити за допомогою фактичних засобів захисту. Оскільки старе міжнародне право визнавало війну, хоча й крайнім (лат. ultima ratio), проте допустимим засобом

врегулювання міждержавних спорів [2, с. 12].

Уже на ранніх етапах розвитку міжнародного права війни розглядалися як природна та одна з найважливіших функцій державної влади, якщо вони велися відповідно до законів і звичаїв війни. Війна з огляду старого міжнародного права вважалася невід'ємним правом кожної держави, і прерогативою її необмеженого суверенітету [5, с. 201]. Для того, щоб війна вважалася законною, необхідно було лише виконати певну сукупність ритуальних дій щодо її оголошення (феціальне право) [6, с. 39].

Протягом усього періоду середньовіччя війна також була допустимою формою міждержавних відносин. Батько міжнародного права, голландський юрист Гуго Гроцій у 1625 році в своєму трактаті «Про право війни і миру» писав: «закони та звичаї всіх народів, як це засвідчує історія, аж ніяк не засуджують війни» [7, с. 44].

Водночас у період до прийняття Статуту ООН, окрім війни будь-яка держава могла на власний розсуд звернутися до самопомоги (права на самопомогу) в її інтерпретації, приміром застосувати збройні репресалії чи здійснити збройне вторгнення на територію іншої держави з метою захисту своїх підданих (громадян) та навіть з метою «захисту інших (не громадян) від спричинення їм шкоди». Традиційне міжнародне право не містило положень, що давали б можливість контролювати звернення до примусу або ж характеризувати примус як правомірний чи неправомірний; воно намагалося лише регулювати і гуманізувати насилля в тих випадках, коли насилля починалося фактично.

У доктрині класичного міжнародного права не існувало принципу поваги прав і свобод людини. Проте певна низка фундаментальних прав людини (право на життя, на володіння майном і т.д. і т.п.) висловлювалася ще давньогрецькими і давньоримськими мислителями. Середньовічні теологи також зробили свій внесок у формування ідей прав і свобод людини, висунувши теорію про унікальність кожної людини як творіння Бога і рівність всіх перед Богом. Однак у міжнародно-правових документах і двосторонніх договорах вказаного історичного періоду не проголошувалися права і свободи людини і не заборонялося застосування сили проти свободи та незалежності як цілих народів, так й окремих індивідів [8, с. 36].

Класичне міжнародне право традиційно відносило взаємовідносини між державою та її громадянами, а також захист прав і свобод людини до внутрішньої компетенції держави. Винятком було лише право на гуманітарну інтервенцію [7, с. 36].

Першими проблематику гуманітарної інтервенції вивчали представники доктрини справедливої війни. Власне, представники цієї доктрини розглядали воєнну інтервенцію як вид справедливої війни з метою самозахисту чи покарання за здійснення масового насилля.

Так, Г. Гроцій вважав правомірними військові втручання з метою захисту чужих підданих від безправ'я їхнього володаря, також війну проти варварів та війну з метою покарання тих, хто винен у скоєні злочинів проти людства. Швейцарський юрист Е. Ваттель вперше виокремлює питання гуманітарної інтервенції з доктрини справедливої війни. Водночас, як прихильник принципу невтручання у внутрішні справи він, на відміну від Г. Гроція, заперечує можливість гуманітарної інтервенції з каральних мотивів та підкреслює суто захисний характер цього інституту.

Отож, наукові доробки, що стосувалися гуманітарної інтервенції у сучасному розумінні, відмежовуючи її від поняття справедливої війни, почали з'являтися в період формування перших національних держав XVI ст. [10, с. 66-68]. Правомірність її

застосування обґрунтовувалась необхідністю дотримання міжнародних зобов'язань щодо міжнародно-правових гарантій основних права і свобод громадян, незалежно від того, де вони порушуються. Відомий вчений-міжнародник Ф. Мартенс стверджував, що «всі освічені держави визнають за людиною як такою, безвідносно до її підданства або національності, відомі основні права, які нерозривно пов'язані з людською особистістю». Втім, Ф. Мартенс обґрунтовував правомірність застосування військової сили виключно проти «неосвічених, нецивілізованих держав». Зокрема, він наголошував на тому, що: «Втручання освічених держав правомірно у тому випадку, якщо християнське населення тих земель піддається варварському гонінню і побиттю. У такому разі втручання виправдовують спільність релігійних інтересів і міркування людяності» [8, с. 18].

Щодо практики здійснення гуманітарних інтервенцій у період до прийняття Статуту ООН, то переважна більшість таких прикладів мала здебільшого колективний характер. Передусім сюди зачисляють: інтервенцію Австрії і Прусії у Франції у 1792 р., інтервенцію Росії, Англії та Франції у грецькій війні за незалежність протягом 1821-1830 рр., інтервенцію Англії та Франції в королівство обох Сицилій 1856 р, спрямовані проти Османської Імперії інтервенції європейських держав з метою захисту християнського населення в Лівані 1860 р., інтервенцію у Боснію-Герцоговину під час великої балканської кризи 1875-1879 рр, військову інтервенцію в Росію у 1918-1921 рр. тощо. У випадку, якщо гуманітарну інтервенцію здійснювала одна держава, то це могло відбутися лише за згоди інших держав. Прикладом одноосібної гуманітарної інтервенції у вказаний період є інтервенція США на Кубу 1898 р. Однак, її вважали протиправною, оскільки вона була здійснена без узгодження з європейськими державами і саме це викликало негативну реакцію міжнародного співтовариства [10, с. 101].

Решта практики здійснення одноосібних інтервенцій з гуманітарним забарвленням (інтервенція Японії в Манчжурію 1931 р, інтервенція Італії в Ефіопію 1935 р., інтервенція Німеччини до Чехословаччини 1938 р.) припала на формування принципу незастосування сили або погрози нею у формі міжнародної звичаєвої норми. У період між Першою та Другою світовими війнами застосування сили виправдовували з посиланнями на право самооборони, а акцент на гуманітарних мотивах робили вже після інтервенцій. При тому, держави зберігали за собою право самостійно кваліфікувати ситуації як загрозові та приймати рішення про особливості проведення силових заходів, передусім межі, інтенсивність та тривалість застосування сили. Втім практика здійснення збройних інтервенцій з гуманітарними виправданнями у міжвоєнний період була *post ex factum* засуджена міжнародним співтовариством в особі Ліги Націй. Оскільки не підтвердилися саме гуманітарні мотиви та цілі держав-інтервентів під час здійснення ними збройних акцій, щоб вважати такі акти «законною самообороною по загальному міжнародному праву».

Після набрання чинності Статутом ООН міжнародне право зазнало кардинальних змін, зокрема під кутом розвитку права прав людини. Виключну роль в цих процесах відіграло міжнародно-правове визнання заборони застосування сили чи погрози нею, не нападу, територіальної цілісності і політичної незалежності, поваги прав людини та основних свобод тощо як основоположних принципів сучасного міжнародного права, що мають імперативний характер норм *jus cogens*.

Водночас у Статуті ООН було встановлено принцип колективної безпеки як зобов'язання держав-членів ООН «вживати колективних заходів для відвернення та усунення загрози мирові та придушення актів агресії або інших порушень миру...». Згідно зі

Статутом життя таких колективних заходів держав має здійснювати Рада Безпеки ООН, яка є одним з головних органів організації і на яку члени ООН покладають «головну відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки...» [1, с. 677] При тому, у ст. 51 Статуту ООН наголошується, що Статут ні в якій мірі не зачіпає невід'ємне право кожної держави на індивідуальну або колективну самооборону. Тому сьогодні примус на міжнародній арені у разі необхідності здійснюється децентралізовано (одним або декількома державами, тобто в порядку самопомоги) і централізовано (з використанням міжнародного інституційного механізму, тобто за допомогою міжнародних організацій).

Відтак, кожна держава як суверенний суб'єкт міжнародного права має право на примус. Створивши міжнародні організації, держави зовсім не втратили суверенітету і не відмовилися від свого універсального права на примус, а очевидно й на самопомогу. Однак разом зі зміною змісту суверенітету, що відбулася внаслідок закріплення у міжнародному праві нових демократичних принципів (не нападу, мирного вирішення міжнародних спорів, мирного співіснування тощо) поняття самопомоги наповнилося новим змістом [11, с 306]

Принцип заборони застосування сили і погрози нею, закріплений у п. 4 ст. 2 Статуту ООН, автоматично скасував насильницьку самопомогу, передусім «право на війну», «право на інтервенцію», «право на збройні репресалії» з огляду його на імперативний характер норми *ius cogens*, тобто норм, які приймаються та визнаються міжнародним співтовариством загалом і є обов'язковими для всіх держав. Відхилення від такої норми не допускається «навіть шляхом укладення двосторонніх, групових або багатосторонніх договорів» [12, с. 167]. Сьогодні збройні примусові заходи у порядку самопомоги зводяться лише до актів самооборони згідно ст. 51 Статуту ООН.

Однак, окремі представники сучасної доктрини міжнародного права як правомірну розглядають односторонню гуманітарну інтервенцію у порядку самопомоги, тобто без уповноваження РБ ООН, що існувала у класичному міжнародному праві у формі звичаєвої норми та збереглася після прийняття Статуту ООН. Проте такий аргумент можна відразу відхилити, оскільки принцип заборони застосування сили, закріплений у п. 4 ст. 2 Статуті ООН, як уже зазначалося, має імперативний характер, тому відразу скасував колишню насильницьку самопомогу. І хоча теоретично держави мають спільний правовий інтерес щодо забезпечення дотримання прав людини з огляду на правову природу принципу поваги прав людини як імперативної норми, яка до того ж має характер *erga omnes*. Однак, підставою для здійснення гуманітарної інтервенції, під якою більшість сучасних юристів-міжнародників розуміють, збройне втручання однієї держави, групи держав або міжнародної організації на територію іншої держави, без її згоди або всупереч її волі з метою забезпечення дотримання мінімального гуманітарного стандарту щодо осіб, які знаходяться на її території [10 с. 62] є порушення саме так званого «мінімального гуманітарного стандарту». Тобто йдеться про ядро, основу прав людини, а саме перелік фундаментальних прав, що необхідні для забезпечення елементарного існування людини і яких усі держави зобов'язані постійно дотримуватися незалежно від форми, економічного розвитку та домінуючої релігії або волі чи бажання держави [13 с. 8]. У випадку ж порушень мінімального гуманітарного стандарту, що характеризуються певними ознаками (масовий характер, систематичність) на території будь-якої держави - це стає правовою підставою для здійснення авторизованої гуманітарної інтервенції (тобто на підставі мандату ООН чи пі егідою ООН). За таких обставин авторизована інституційна гума-

нітарна інтервенція не буде порушувати п. 7 ст. 2 Статуту ООН, адже грубі порушення прав людини не ходять у внутрішню компетенцію держави.

Втім, необхідно зазначити, що незважаючи на певний обсяг практики здійснення односторонніх гуманітарних інтервенцій у сучасних міждержавних відносинах (інтервенція США у Домініканську Республіку, інтервенція Індії у Східний Пакистан (Бангладеш) 1971 р., Інтервенція В'єтнаму у Камбоджу 1979 р., інтервенція Танзанії в Уганду 1979 р. тощо.) не сформувалось міжнародної звичаєвої норми щодо права на односторонню гуманітарну інтервенцію (без уповноваження ООН), оскільки відсутня друга складова міжнародного звичаю — відповідне *opinion juris*. Тому практика здійснення таких інтервенцій є неправомірною з огляду сучасного міжнародного права. До того ж, інститут крайньої необхідності не може слугувати виправданням таких збройних акцій, оскільки порушення імперативних норм міжнародного права передбачає неодмінну відповідальність.

Висновки. Самодопомога є зручним збиральним поняттям, що об'єктивно охоплює систему індивідуальних заходів примусу, котра притаманна кожному історичному етапу розвитку міжнародного права. З погляду класичного міжнародного права самодопомога вважалась допустимою, якщо здійснювалася у формі реторсії, законної репресалії, законної інтервенції законного акту самооборони чи самозахисту. Зокрема, до законних інтервенцій у порядку самодопомоги класичне міжнародне право відносило колективні інтервенції до напівцивілізованих та нехристиянських держав з метою захисту одновірців або представників своєї нації, а також одноособові інтервенції за умови згоди на це великих європейських держав.

Однак, після закріплення принципу заборони застосування сили чи погрози нею у Статуті ООН як норми міжнародного права імперативного характеру, автоматично скасувалося право держав на гуманітарну інтервенцію як силового заходу самодопомоги. Відтак, здійснення односторонніх неавторизованих гуманітарних інтервенцій у порядку самодопомоги, тобто без уповноваження РБ ООН, є неправомірним з погляду сучасного міжнародного права. Оскільки не зважаючи на певний обсяг практики застосування таких інтервенцій, не сформувалось міжнародної звичаєвої норми щодо права на гуманітарну інтервенцію у порядку самодопомоги, у зв'язку з відсутністю другої складової міжнародного звичаю — відповідного *opinion juris*. При тому, здійснення таких інтервенцій не може бути виправданим в межах інституту крайньої необхідності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / За редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. — К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2007. — 992 с.
2. Василенко В.А. Международно-правовые санкции [Текст] / В.А. Василенко. — К.: Вища школа, 1982. — 230 с.
3. Гольцов С.Д. Международно-правовые вопросы применения вооруженной силы государствами в порядке индивидуальной самопомощи: дисс... кандидата юридических наук : 12.00.10 / Гольцов Сергей Дмитриевич. — Москва, 2005. — 176 с.
4. Скакунов Э. И. Самооборона в международном праве [Текст] / Э. И. Скакунов. — М.: «Международные отношения», 1973, с. 176
5. Oppenheim L. International Law [Текст] / L. Oppenheim. — Vol. 1, Longmans & Co, 1905.
6. Утченко С.Л. Политические учения Древнего Рима [Текст] / С.Л. Утченко. — М.: «Наука», 1977. — 257 с.
7. Гроций Гуго. О праве войны и мира: три книги, в которых объясняется естественное право и право народов [Текст] / Г. Гроций. — М.: Ладомир, 1994. — 868 с.
8. Тарасова Л.Н. Применение силы в международных отношениях и защита прав человека: дисс... кандидата юридических наук : 12.00.10 / Тарасова Людмила Николаевна. — Москва, 2007. — 201 с.

9. Карташкин В.А. Права человека в международном и внутригосударственном праве [Текст] / В.А. Карташкин. — М. 1995. — 132 с.
10. Мотиль В.І. Гуманітарна інтервенція та міжнародне право: теорія і практика: монографія / Мотиль. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. — 302 с.
11. Шармазанашвили Г.В. Понятие самопомощи в международном праве / Г.В. Шармазанашвили / Советский ежегодник международного права 1959. — М. : Издательство АН СССР, 1960. — С. 300-310.
12. Лукашук И.И. Нормы международного права и международной нормативной системы / И. И. Лукашук. — М. : Спарк, 1997. — 322.
13. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность [Текст] / Р.А. Мюллерсон. — М. : Юрид. литература, 1991. — 156.

УДК 321.1

Казакбаев Медет Кубатбекович, соискатель,
ст. преподаватель Кыргызской государственной юридической
академии при Правительстве Кыргызской Республики

Некоторые вопросы возникновения и развития правового иммунитета

У цій статті автор вивчає окремі причини, які стали підставою для становлення та розвитку правового імунітету, також в роботі зроблені відповідні висновки та пропозиції щодо розглядаємої тематики.

Ключові слова: імунітет, правовий інститут імунітету, недоторканність.

В этой статье автор изучает отдельные причины, послужившие основанием для становления и развития правового иммунитета, также в работе сделаны соответствующие выводы и предложения по рассматриваемой тематике.

Ключевые слова: иммунитет, правовой институт иммунитета, неприкосновенность.

In this article the author examines some of the reasons which have become the reason for the formation and development of legal immunity.

Keywords: immunity, the legal institution of immunity, immunity.

Актуальность темы. Поскольку на протяжении всего развития государственных институтов смысл и содержание понятия «правовой иммунитет» не оставались неизменными, необходимо проанализировать сущность понятия «иммунитет», проследить его эволюцию и определить, какой смысл в него вкладывали зарубежные и отечественные правоведы на различных этапах развития государственности.

Изложение основного материала. Юридическая наука, обращаясь к вопросам правовых иммунитетов, выработала ряд концепций, по-разному объясняющих происхождение и сущность этого явления (правового института).

Согласно специальным юридическим словарям термин «иммунитет» происходит от латинского «*immunitas*» и означает «освобождение», «избавление» [1]; «независимость», «неподверженность» [2]; «освобождение от чего-либо, льгота, свобода, освобожденность» [3].

Известно, что используемая в настоящее время юридическая терминология выработывалась юридической наукой и практикой на протяжении всей истории юриспруденции. Согласно формально-юридическим концепциям, этимология слова «иммунитет» свидетельствует, что этот правовой институт восходит к периоду античности, он был известен